

Jacob Winsløw, Ludvig Holberg – og det anatomiske teater i Rue de la Bûcherie i Paris

af Gudrun Haastrup

De færreste danskere er bekendt med at der tæt på Notre-Dame i kvarteret bag kirken Saint-Julien-le-Pauvre – hvor der ofte finder fremragende koncerter sted – ligger en lille gade, Rue de la Bûcherie, hvor der på muren til nr. 13 -15 ses en mindeplade over danskeren Jacob Winsløw (1669-1760), som omtaler indvielsen af hans anatomiske auditorium i 1745.



Pladen er sat op i anledning af 300-året for Jacob Winsløws fødsel 1669 i Odense. Sort marmor. (Foto: Adam Bülow-Jacobsen.)

Det er vist også de færreste danskere der i dag ved hvem Jacob Winsløw er,¹ men i 1700-tallet var han berømt som Europas førende specialist i kirurgi og anatomi.

Jacob Winsløw begyndte på sin uddannelse til læge i København, og da han tidligt fik interesse for anatomi og viste glimrende evner som kirurg, blev han knyttet til Caspar Bartholin den Yngre som assistent på Københavns Universitet. Ved sin deltagelse i mange dissektioner i det anatomiske teater i København, der dengang lå i stueetagen i en bygning på Frue Plads, fik han opøvet en vis rutine, og hans flid og entusiasme vakte opmærksomhed. For yderligere at styrke uddannelsen, men også for gennem ham at få inspiration til at ændre undervisningen i kirurgi i en mere moderne retning, fik han tildelt et stipendium takket være geheimeråd og oversekretær i Danske Kancelli Matthias Moth, der nærede stor tillid til den unge kommende læges færdigheder. Moth skulle ifølge Winsløw spontant have udbrudt efter at have eksamineret Winsløw i kirurgiske og medicinske spørgsmål: "De er den person jeg har søgt efter i 14 år". Han kunne nu rejse til udlandet og valgte Holland, der var foregangsland inden for anatomistudier. Winsløw rejste sammen med en anden af sine lærere den dygtige, men noget omstridte læge (fordi han på grund af ringe herkomst var begyndt som bartskærer) Johannes de Buchwald, som Winsløw til gengæld nærede stor beundring for gennem hele livet. De to besøgte først sammen universitetsbyen Leyden, men siden slog Winsløw sig alene ned i Amsterdam, hvor han tilbragte et års tid med studier af anatomi og kirurgi, hvortil føjedes kurser i obstetrik, som han fulgte hos en jordemoder. Tilmed studerede han andre discipliner og et mindre kendt område: bandagering og fremstilling af orthopædiske bandager, som for ham senere blev et nyttigt supplement til anatomien.

Det var jo så tanken at Winsløw skulle rejse hjem og forny lægestudierne i København, der blev anset for gammeldags og for teoretiske, mens de i Holland på det tidspunkt mere havde retning mod en praktisk anvendelighed. Winsløw så og lærte i Holland, og fortsatte så til Frankrig, hvor han tilbragte resten af sit liv og fik en strålende karriere - berømt og beundret inden for kirurgi og anatomi i hele lægeverdenen som Europas førende anatom.

1. I Odense findes en vej og et kollegium der bærer J. B. Winsløws navn.

Vi kender til Winsløws tidlige liv fra hans egen selvbiografi, hvor han omhyggeligt beskriver sin uddannelse i årene frem til 1704, det år han færdiggjorde sin uddannelse som læge i Paris.² Helt afgørende for de første par år i Paris blev hans bekendtskab med den katolske biskop i Meaux, den lærde Jacques-Bénigne Bossuet (1627-1704), hvis skrifter Winsløw fordybede sig i, og som han mødte og havde samtaler med. Winsløws *L'Autobiographie* er først og fremmest fortællingen om, hvorledes han fandt frem til den rette katolske tro - til trods for at hans far var protestantisk præst, og at han selv en del år havde studeret teologi - og om de spor der allerede tidligt førte ham ind på den rette bane: at blive katolik. Lige da han kom til Paris i 1698, traf han teologen Ole Worm (et barnebarn af den kendte læge og arkæolog), og med ham delte han i de første måneder sine overvejelser over hvad der var den rette tro. De læste begge Bossuets bøger, diskuterede emnet som de delte op for og imod, protestantens synspunkter over for katolikkens, og Winsløw valgte at forsvare den katolske side. Allerede året efter konverterede Winsløw. Bossuet modtog ham i Meaux, hvor han afsvor sin tidligere tro, og Winsløw betragtede herefter Bossuet som sin åndelige fader og antog navnet Bénigne efter ham, så hans officielle franske navn nu blev Jacques-Bénigne Winslow. Nu faldt der ro over Winsløw så han kunne koncentrere sig om det fortsatte medicinstudium, og i 1702 lod han sig indskrive til eksamen ved det medicinske fakultet, da han takket være Bossuet fik nogle stipendier han kunne leve af. To år senere blev han kandidat, samme år som hans velynder døde. Winsløw blev nu assistent hos en af tidens førende læger, J.-G. Du Verney,³ professor i anatomi ved Jardin du Roy, og da han hurtigt som licentiat blev tildelt retten til at praktisere, fik han efterfølgende ansættelse som almindelig læge ved hospitalet Hôtel-Dieu. Det blev en meget travl tid for Winsløw, for foruden sit arbejde ved det mest overfyldte hospital i Paris, skulle han også afholde forelæsninger, udføre anatomiske demonstrationer og affatte videnskabelige artikler. Han blev doktor i 1704 på en afhandling med titlen *An profligandis morbis impares venaesectione et purgatio*. Hans virke var usædvanligt, som læge gik han nemlig også ud til syge patienter og lod sig endog tilkalde af sine kolleger for at hjælpe dem i vanskelige tilfælde, når det gjaldt anatomiske spørgsmål, og ved siden af alt dette var han i disse år en ivrig debattør i den katolske kirkes tjeneste, og en der gav til de fattige

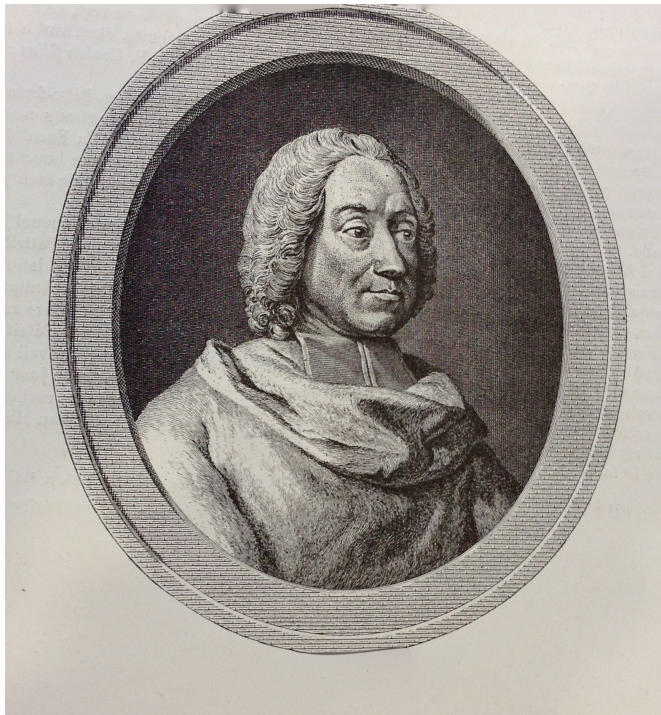
2. *L'Autobiographie*, omtaler kun kortfattet begivenheder efter 1704. Manuskriptet findes i en ufuldstændig form som afskrift af en person ved navn Nommel. Slutningen er næsten ulæselig.

3. Det var Du Verney, der fik den ære at dissekere en elefant under Ludvig d. XIV's tilstedeværelse.

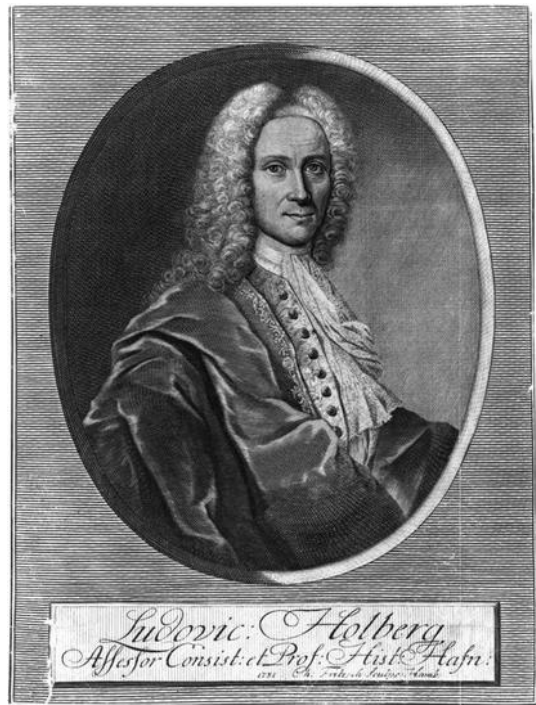
hvad han tjente om søndagen som læge. Som doktor blev han knyttet til Videnskaberne Selskab i Paris, Académie Royale des Sciences, der havde sæde på Louvre i Salle des Caryatides, og til det tilhørende bibliotek. Winsløw var først *élève anatomiste*, men fra 1708 fuldgyldigt medlem på anbefaling af Abbé Jean-Paul Bignon og fysikeren Alexis Litré. Han offentliggjorde fra 1711 en stor del af sin videnskabelige produktion i Akademiets serie *Mémoires de l'Académie Royale des Sciences*, over 30 lange artikler,⁴ som ikke alene viser Winsløws store indsats inden for anatomen, men også demonstrerer hans polemiske færdigheder i diskussioner med kolleger. Alt dette gav ham en mulighed for at kende hele den akademiske elite inden for naturvidenskab i de år Bernard Le Bouvier de Fontenelle, der var *secrétaire perpétuel* og medlem af begge de videnskabelige selskaber, Academie des sciences og Academie des belles lettres, førte forsædet. Winsløw følte sig også i den sammenhæng som efterfølger af de to berømte danske naturvidenskabelige forskere, Ole Rømer, som han personligt havde besøgt i København, og sin slægtning på mødrene side Niels Stensen (Nicolaus Stenonis), som Bossuet havde haft tæt forbindelse med, og som han selv beundrede grænseløst.

Winsløws privatliv vides der ikke så meget om, i sine erindringer skriver han meget lidt om det, men han giftede sig (1711) med en fransk pige, Mademoiselle Gilles, med hvem han fik to børn en pige og en dreng, og vi ved at han en tid boede på hjørnet af Rue Saint-Jacques og nuværende Rue du Sommerand i et kvarter med mange boghandlere og meget bekvemt tæt på det gamle medicinske facultet – ikke langt fra Sorbonne.

4. V. Maar har i *Festskrift til Julius Pedersen*, 1910, en fuldstændig oversigt over Winsløws skriftlige arbejder, s. 170-176.



Jacques-Bénigne Winsløw. Stik af A.L. Romanet efter C. N. Cochin jr.'s tegning. Noé Legrand s. 281.



Ludvig Holberg. Stik af Christian Fritzsch, Hamburg, dat. 1731.

Mødet med Ludvig Holberg

Holberg (1684-1754) mødte Winsløw første gang under sit næsten toårige ophold i Paris 1714-15, og fortæller i sit første *Levnedsbrev* at han efter at have klaret sig alene et stykke tid, af en svensk præst blev bekendt med at der i byen opholdt sig tre andre danskere, en skrædder, en præst og en læge,⁵ de to sidste var begge fra Odense og konvertitter. Lægen var Jacob Winsløw. På dette tidspunkt var Winsløw blevet læge ved Hôpital général og ved Bicêtre. Denne beskedne og lærde anatom gjorde et stort indtryk på Holberg, der tydeligt nok kunne lide ham, dog med den undtagelse at da Winsløw jo havde skiftet tro og var gået over til katolicismen allerede efter det første år

5. Kragelund, s. 104 ff.

i Paris, var han til hver en tid rede til at forsvare sit valg og udfordre en protestant til at argumentere for sin tro. Dette fandt Holberg var ganske besværligt “non nihil tamen molestus ob pruritum disputandi”,⁶ og hævdede at Winsløw kunne have skaffet sig en betydelig stilling hjemme i Danmark på grund af manglen på læger,⁷ så det var tydeligvis ikke af lukrative grunde Winsløw havde svigtet sin fædrene tro og nu foretrak at leve i Paris. Holberg fremhæver Winsløws uangribelige livsførelse og venlige væremåde “integritatem vitae ac morum svavitatem” og har lutter lovord tilovers for hans karakter: han var “humilis, integer, candidus, apertus og officiosus” og havde en “cum eruditione insignem simplicitatem”.⁸ Han må have kendt Winsløw godt. Og denne var imødekommende og viste sin landsmand rundt i byen og har vel foruden de katolske teologer introduceret ham for forskellige lærde personer, deriblandt den nævnte Abbé Bignon, der var en stor bogsamler og ledede biblioteket på Louvre. To gange om året var møderne i Akademierne åbne for ikke-medlemmer, og Holberg fortæller at han var der. Det er heller ikke usandsynligt at Winsløw og Holberg i Paris blev en slags naboer, Holberg havde også fundet en bolig i latiner kvarteret og var – efter nogle måneders ophold i St.-Germainkvarteret – flyttet til Rue Saint-Jacques, hvor det var billigere at bo. Præcist hvornår og hvor vides imidlertid ikke. På søn- og helligdage anbefalede Winsløw Holberg at besøge kirken Saint-Sulpice, der var arnestedet for den katolske propaganda, og hvor der fandt diskussioner “controversiae” sted i fuld offentlighed mellem en af kongen ansat særdeles dygtig præst, Père Casset, og enhver anden der ville stille op som opponent. Formålet var naturligvis at få fremsat overbevisende argumenter for katolikkerne og omvende tvivlende protestanter, og Holberg blev en ivrig tilskuer, ikke en deltager, men det var interessant for ham at se på det hele, for det lignede næsten teater, når de optrædende opponenter af præsten blev sat til vægs – til tilskuernes og Holbergs store fornøjelse. Da Holberg senere vender tilbage til Paris med et helt andet formål med sin rejse end tidligere, kaster han sig selv ud i en diskussion med en gammel mand der led af en umanerlig, disputerekløe “ingens... disputandi

6. Kragelund, s. 110.

7. Kragelund, s. 110. Winsløws tidligere lærer og ven Johannes de Buchwald, der senere blev kongens livlæge, opfordrede ham i flere omgange til at komme hjem og virke som læge i Danmark.

8. Kragelund, s. 110-112.

pruritus”⁹ og i denne passage i Levnedsbrevet diskuterer han grundigt katolicisme versus protestantisme.¹⁰

De to herrer, Winsløw og Holberg, kunne ikke tidligere have mødt hinanden i København, Holberg kom først dertil i 1702, og da var Winsløw for længst rejst til udlandet, men de har haft en del fælles bekendte, og der er åbenlyse ligheder i deres akademiske karrierer, selv om de havde valgt hvert sit fakultet. Begge fik plads for 5 år på det af Ole Borch nyoprettede Kollegium i Store Kannikestræde Collegium Medicum (Borchs Kollegium). Winsløw flyttede ind som 22-årig og var blandt de første 16 studenter for perioden 1691-96.¹¹ Holberg kom til nogle år senere, fra 1709 til 1714, efter han var vendt hjem fra sin tredje udenlandsrejse, og da var han 24 år. Begge blev optaget som teologistuderende, men Winsløw byttede hurtigt plads med Christian Winterberg og gik fra teologi til medicin og botanik. Blandt de første alumner fra Winsløws tid var også Arni Magnusson og ikke mindst Søren Lintrup (ophold på Borchs Kollegium fra 1693 til 1696), der var en af de fremmeste alumner i teologi – og latin, men som også var blevet omtalt som en ikke altid artig studerende.¹² Ham kendte Holberg ganske godt. Søren Lintrup var nemlig Rektor ved Bergens latinskole i den periode hvor Holberg var elev og havde altså været Holbergs latinlærer. Senere blev han professor i teologi, biskop i Viborg og kgl. konfessionarius. Universitetsmiljøet og dets personligheder har været kendt for dem begge. Mens de boede på Borchs kollegium hed eforen Poul Vinding, som var professor i græsk og senere blev etatsråd. Det var ham der havde givet den rejsevante Holberg den opgave at rejse til Dresden som hovmester for sin yngste søn, og han har meget vel senere støttet Holberg økonomisk ved at skaffe ham ind på Borchs kollegium som teologistuderende i 1709. Hvad bedrev de unge studerende på Borchs kollegium ? Under deres studier var de forpligtet på at holde deklamationer og evt. disputationer, og det var eforen der stillede opgaven. Winsløw fik fx den opgave at skrive en “declamatio” om, hvad den fortabte søn ville tænkes at sige til sin fader efter hjemkomsten, senere disputerede Winsløw med et par

9. Kragelund, s. 290.

10. Kragelund, s.290-306.

11. *Festskrift i Anledning af Borchs Kollegiums 200 Aars Jubilæum*, s. 164.

12. Han havde nemlig på et tidspunkt (før han kom på Borch) omtalt flere af professorerne som “biereseler og pedanter og nogle der forstod at gøre sig fordel”. Straffen, der først var *relegatio* (bortvisning fra universitetet), blev senere ændret til en tur i universitetets “carcer”. *Festskrift* s. 121.

små theser *De machina plantanimali*, og *De diarrhoea ex ira et tristitia*. Den sidste afhandling blev den vigtigste og slog for alvor Winsløws interesser fast, for, som han senere skriver i sine erindringer, “jeg har altid fra ungdommen af haft smag for medicin og naturhistorie” (dvs. naturvidenskab).¹³ Holberg smøg sig uden om disputatser og holdt i stedet foredrag om rejser, historie, musik og sprog, men fik også skrevet sin *Introduction til de fornemste Europæiske Rigers Historier*, efterfulgt af *Anhang til Universalhistorien*, der kom til at danne basis for hans senere store historiske værker. Historien skulle blive Holbergs vigtigste studieområde.¹⁴ Alumnerne på Borchs Kollegium har kendt til de andre beboere i St. Kannikestræde. I ejendommen ved siden af kollegiet boede den berømte astronom og fysiker Ole Rømer (1681-1710), der var gift ind i Bartholinfamilien, og som Winsløw engang henvendte sig til for at fremlægge sine egne forsøg: “mon assiduité à le voir et à lui proposer avec simplicité mes idées sur les experiences”,¹⁵ skriver han i sine erindringer. I Store Kannikestræde boede også familien Gjedde, hvor Holberg før han fik kollegieplads, en kort tid var huslærer.

Winsløws anatomiske teater

I de mange år Winsløw arbejdede som anatom i Paris, fra 1704 da han var udlært som læge, og til han trak sig tilbage i 1758, var han beskæftiget med anatomiske studier. Hans mange dissektioner fandt sted flere forskellige steder i Paris, hjemme hos ham selv til at begynde med, i Jardin du Roy's små lokaler, i Les Écoles de Medicine og i det gamle medicinske fakultets lokaler i Rue de la Bûcherie (Ancienne Faculté de Médecine) tæt ved Seinen.¹⁶ I 1472 var det første medicinske fakultet blevet grundlagt i et beskedent hus, som med tiden blev udvidet med mindre tilbygninger, men først i 17. årh. opstod et egentligt anatomisk teater. Det var til at begynde med en træbygning, der var konstrueret efter anvisning af lægen og anatomen Jehan Riolan og finansieret

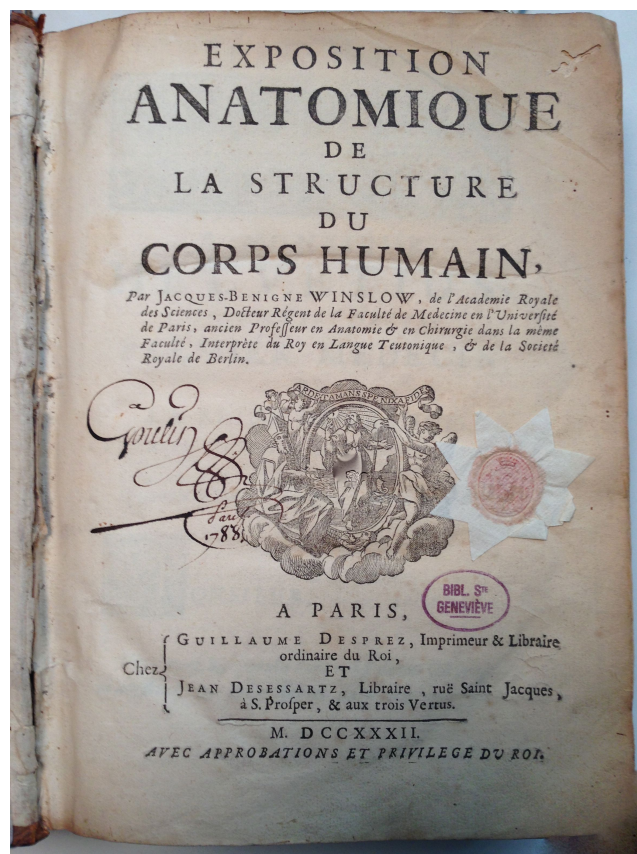
13. *L'Autobiographie*, s. 14.

14. J. Billeskov Jansen i *Dansk Litteraturhistorie*, bind 1, s. 254.

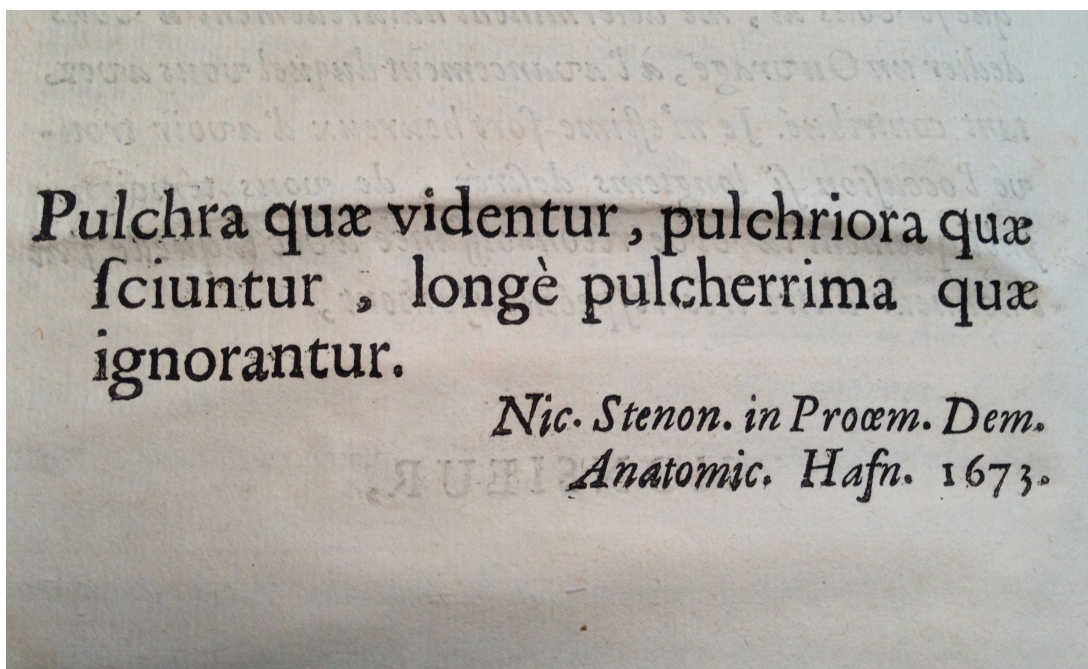
15. *L'Autobiographie*, s. 21. Senere i Paris skulle Winsløw blive hans ligemand i det franske Académie Royale des Sciences, og W. henviste gerne til sin berømte landsmand, der var professor i astronomi ved Observatoire Royal de Paris i syv år.

16. Fra gammel tid og det vil sige fra d. 12. årh. havde området været stedet, hvor tømmer og brænde til Paris' befolkning var blevet losset, heraf navnet “bûche” (brænde), den nærliggende gade hedder Rue du Fouarre (halm). Senere blev det også stedet, hvor studenter, måske siddende på halmmåtter, blev undervist, fortrinsvis af munke, der virkede som læger.

ved en afgift på 60 écus, som hver studerende måtte betale. I 1678 blev bygningen repareret, takket være midler der blev skænket af en kannik fra Notre-Dame, men 60 år senere var bygningen nærmest faldefærdig, og der skulle en gennemgribende restaurering til. Den blev først påbegyndt i 1743 under Winsløws ledelse. Nogle år forinden (1732) havde han fået udgivet sit hovedværk: *Exposition anatomique de la structure du corps humain*, som blev betegnet som “ la plus méthodique qui ait été donnée de la merveilleuse machine du corps humain”, og hurtigt blev standardværket i anatomi og oversat til en række moderne sprog og til latin; det udkom i 32 udgaver i forskellige lande. Og ti år senere blev Winsløw udnævnt til ledende professor i anatomi ved Jardin du Roy i Du Verneys gamle stilling, som han havde set frem til at overtage.



Bogen blev den obligatoriske håndbog i anatomi og genoptrykt mange år efter Winsløws død.



Exposition's motto. Ordene stammer fra Stensens *Prooemium demonstrationum Anatomicarum*, en tale han holdt i Det anatomiske Teater i København i 1673; Niels Stensen var Winsløw store forbillede, og hele afhandlingen om hjernens anatomi var optrykt i *Exposition*. Se *Opera Philosophica*, udg. af V. Maar. bd. 2. København, 1910. s. 249-256.

Det var derfor oplagt at det blev Winsløw der skulle indvie det nyrestaurerede anatomiske auditorium i Rue de la Bûcherie, og som den første tage det i brug. Begivenheden blev annonceret ved opslag overalt i Paris. Der stod:¹⁷

Demonstrationes Anatomicæ.

Opera chirurgica, et Galenico-chymica [in Amphitheatro celebrata].

D(ieu) A(idant)

Jacques-Bénigne Winslow,

docteur régent et ancien professeur

de la Faculté de médecine Paris, professeur en anatomie

et en chirurgie au Jardin roial, etc.

17. Franklin s. 54.

Fera pour l'inauguration du nouvel amphithéâtre des écoles de médecine un cours public d'anatomie en langue françoise , et exécutera lui-même la dissection et la démonstration des parties du corps humain sur un cadavre masculin, comme il a fait cy-devant dans l'ancien amphithéâtre.

Il commencera jeudi 18e février 1745, à 3 heures après midi précises, dans l'amphithéâtre des écoles de médecine, rüe de la Bûcherie, vis-à-vis le petit pont de l'Hôtel-Dieu.

Défenses d'entrer avec cannes et épées.

Alle var velkomne.

Winsløw holdt indvielsestalen den nævnte dag og lod den efterfølge af en demonstration og en række forelæsninger. Han indledte sin tale med ordene “Quel honneur... de me voir choisi par ma Compagnie pour faire l'ouverture de ce nouvel Amphithéâtre...” og henviser til sin forgænger lægen Jehan Riolan, der forestod åbningen af det gamle amfiteater i 1620. Han fortsætter med at omtale de sidste mange års vanskeligheder med at afholde kurser i anatomi uden et egnet lokale, men nu ville demonstrationerne med dissektion blive genoptaget af ham, og det på fransk, sådan som han altid havde praktiseret det.¹⁸ Videre i sin tale fremhæver han igen sin store forgænger anatomen Riolans videnskabelige værker og mindes derpå sine nordiske kolleger som han står i gæld til, først læremesteren Caspar Bartholin der i sin bog *De nova diaphragmatis structura* er sin lærer Niels Stensen meget taknemmelig. Stensen roser i *De glandulis oculorum* sin forgænger Simon Paulli, der blev Københavns første professor i anatomi og kirurgi, og som i sin afhandling *De febris malignis* vedgår at han skylder sin lærer Riolan særdeles meget, ja han tilstår endog at han ikke uden denne var blevet det han blev. Og således slår Winsløw meget elegant en cirkel om de mest fremragende anatomer – som tilmed for de flestes vedkommende var nordiske!¹⁹ Publikum lyttede “quasi pendentes in aere” til Winsløws ord, der afsluttede sin tale således: “le coeur, par les méandres infinis de vaisseaux, envoie le sang jusqu'aux extrémités du microcosme; de même Université de Paris, qui est le coeur de tout vraie science, envoie aux extrémités les plus éloignées du monde les connaissances du génie humain”.

18. W. foretrak at skrive sine afhandlinger og holde sine forelæsninger på fransk, selvom han udmærket mestrede latin – og tysk.

19. Winsløws tale er gengivet hos N. D. Riegels, s.XXX- XXXIX.



Det anatomiske teater ligger på hjørnet af Rue de la Bûcherie og Rue de l'Hôtel-Colbert. (Foto: Adam Bülow-Jacobsen.)

Det nye anatomiske teater er en rotunde der bæres oppe af en kolossal palmeformet søjle som man kan se i kælderen nedenunder. Indgangen til rotunden vender ud mod en lille forgård, og døren har udvendigt form som en tempelfacade med en trekantet gavl, hvis ovale midte oprindeligt var dekoreret med tre storke og en indskrift "Urbi et Orbi Salus" (kun nogle af bogstaverne ses i dag), som var det medicinske fakul-

tets emblem; på frisen ses i metoperne en hane (årvågenhed) en pelikan (opofrelse), en stork (sikkerhed) og en salamander (ubestikkelighed), og på hver side af gavlen sad der to kvindestatuer, symboliserende Medicina og Misericordia.²⁰



Indgangen fra gården til det anatomiske teater. (Foto: Adam Bülow-Jacobsen.)

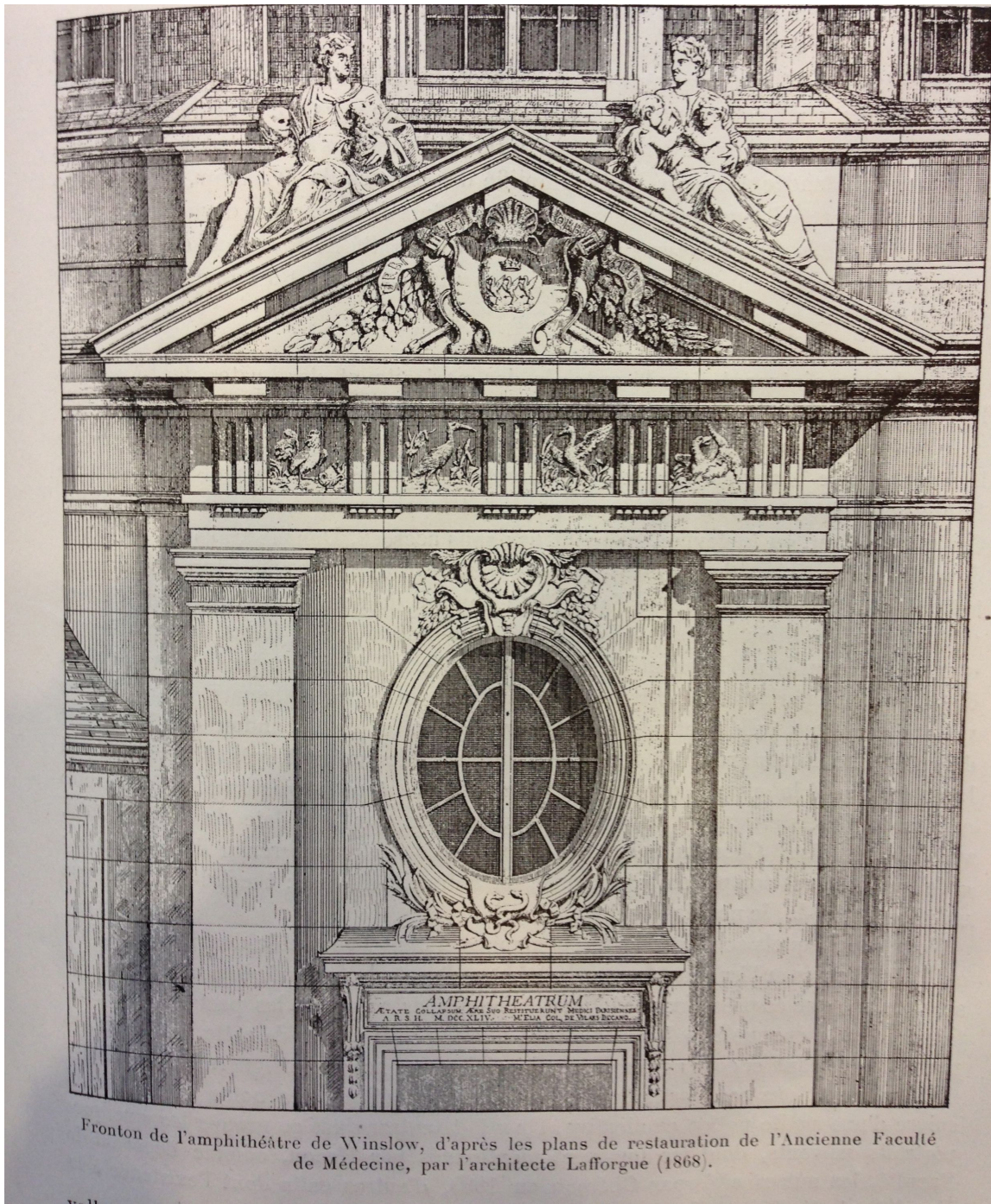
20. Snorrason, s. 46.



Den udvendige frise på indgangen til det anatomiske teater. (Foto: Adam Bülow-Jacobsen.)



Det medicinske fakultets emblem. Medalje. 18. årh. Paris.



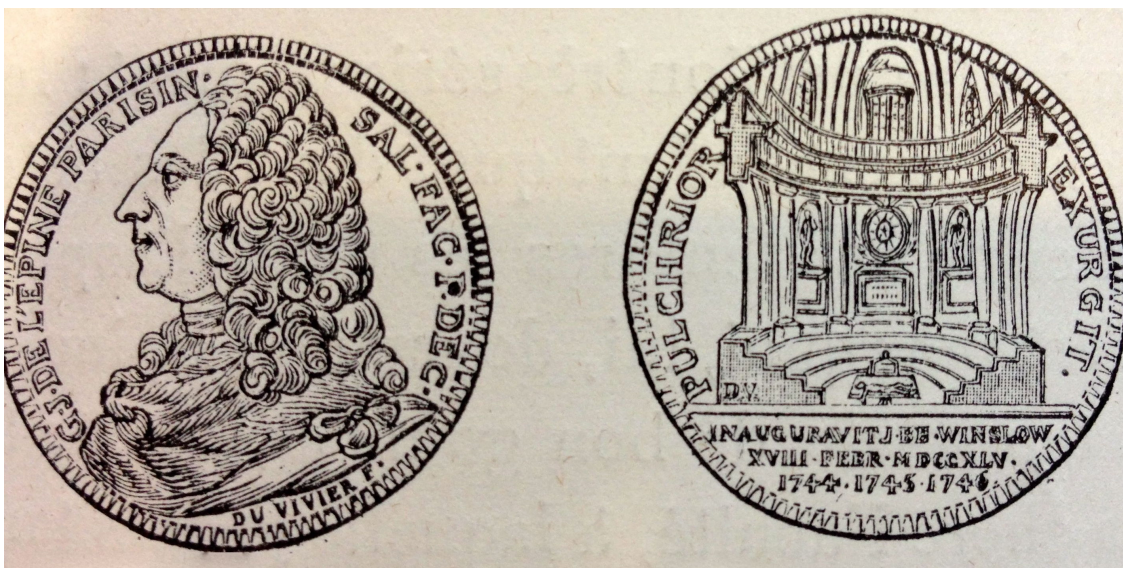
Tegning af facaden. 19. årh.



Rotunden set indefra. Et udsnit. (Foto: Adam Bülow-Jacobsen.)

Inde i rotunden falder lyset ned fra store vinduer i kuplen og fremhæver de otte doriske søjler der hviler på meget høje stylobater, og på væggen ses nicher og pilastre, guirlander med pinjekogler og bånd, og foroven en indvendige frise i klassisk stil hvor metoperne, 32 i alt, har samme allegoriske udsmykning med pelikaner, storke osv. som på den udvendige frise. Der er øverst en rundgang med adgang udefra, som formentlig var beregnet til et ikke fagligt publikum. Rummets mål er 9,10 m. gange 16,61 m. Det oprindelige gulv er bevaret, og et indlagt stjernemønster fremhæver midten, der hvor

demonstrationerne fandt sted. Salen kunne rumme 180 tilskuere, siddende og stående; i midten var så selve anatomibordet, hvor anatomen og hans assistenter udfoldede deres demonstrationer. I anledning af indvielsen af dette smukt byggede anatomiske teater, som fakultetet var meget stolt af, blev slået en medalje, hvis bagside giver et indtryk af rummets yderligere udformning. Der var amfiteatralisk opbyggede bænke, og skulpturer i nicherne, blandt disse ved man at der også fandtes en buste af Winsløw,²¹ udført af franskmanden J.B. Lemoyne jr., og buster af andre berømtheder fra kirurgi- og lægekunstens historie.



Forside og bagside af medalje, der er slået i anledning af indvielsen af Winsløws amfiteater. Forsiden viser et portræt af dekanen De L'Épine, bagsiden det anatomiske teater. Det er det eneste billede man kender af interiøret. Tegning. Paris.

I 1725 besøgte Holberg for anden gang Paris, nu som professor i retorik og kendt forfatter, og han har sandsynligvis også i den anledning besøgt Winsløw, der da beklædte stillingen som Docteur-Régent, dvs. ledende professor ved det medicinske fakultet i Paris. Winsløw var desuden udnævnt til tolk i tysk, dansk og svensk ved kongens bibliotek, og han var blevet fejret som æresdoktor i Berlin. Begge havde bag sig et betydeligt forfatterskab, som de fortrinsvis havde skrevet på modersmålet, der for Winsløws vedkommende nu var fransk. Kun når Winsløw mødte landsmænd, foretrak

21. En kopi af Winsløws buste findes på Medicinsk Museion, København; originalen i Paris er gået tabt.

han at genopfriske sit danske, og Holberg bemærkede accenten i Winsløws franske sprog og skriver: "Den berømmelige Doct. Winslöv som jeg omgikkes med udi Paris havde efter 30 års Conversation med Franske, ikke kunnet skille sig ved sin Danske Accent".²² Denne iagttagelse må stamme fra Holbergs andet ophold i Paris, da Winsløw på det tidspunkt har været næsten 30 år i byen. Holberg omtaler også i et af sine epistler Winsløws konvertering til katolicismen og langer ved den lejlighed ud efter Bossuet, som han anklager for at have fanget "vor gode Landsmand med samme Garn hvormed han forhen fangede den store General Turenne", nemlig ved at hævde at den eneste ufejlbarlige autoritet der kan fortolke lovene for mennesker er den katolske kirke.²³ Egenskaber som flid, akribi, sprogkyndighed, nøjsomhed og evnen til at omgås alle slags mennesker forenet med et venligt skarpsind har præget både Winsløw og Holberg.²⁴ Og så må de i øvrigt hvad udseende angår have lignet hinanden lidt, Holberg var en spirrevip der i sine unge dage var tynd og mager med et pigeagtigt udseende, og Winsløw beskrives (1743) af en dansk rejsende Terkel Klevenfeldt som en person der var "større af sin Videnskab end sin Taille, een af de Smaa blant Mandkiøn, tunghøret af sine 76 Aars Alder og Skrøbelighed; er ofver 40 Aar i Paris, dog taler endnu, skiondt besværlig, Danske...".²⁵ To år efter holder Winsløw sin veloplagte og velkomponerede tale ved indvielsen af det anatomiske auditorium og fortsatte i øvrigt som aktiv videnskabsmænd og professor ved Jardin du Roi langt op i årene, til han var næsten 89 år. Hans forskning var på mange fronter banebrydende, han påviste bl. a. at hjertet er en dobbeltmuskel, og han fandt frem til den lille åbning mellem to dele af bughulen som siden blev opkaldt efter ham: *foramen epiploicum (el. omentale) winslowii*. Enhver anatomistuderende kender til denne betegnelse.

Holbergs berømmelse behøver næppe nogen nærmere uddybning, som den epokegørende dansk-norske forfatter han var. Han døde i 1754, og hans gravsted ses i dag i Sorø Klosterkirke.

22. Holberg, *Epistel* 396.

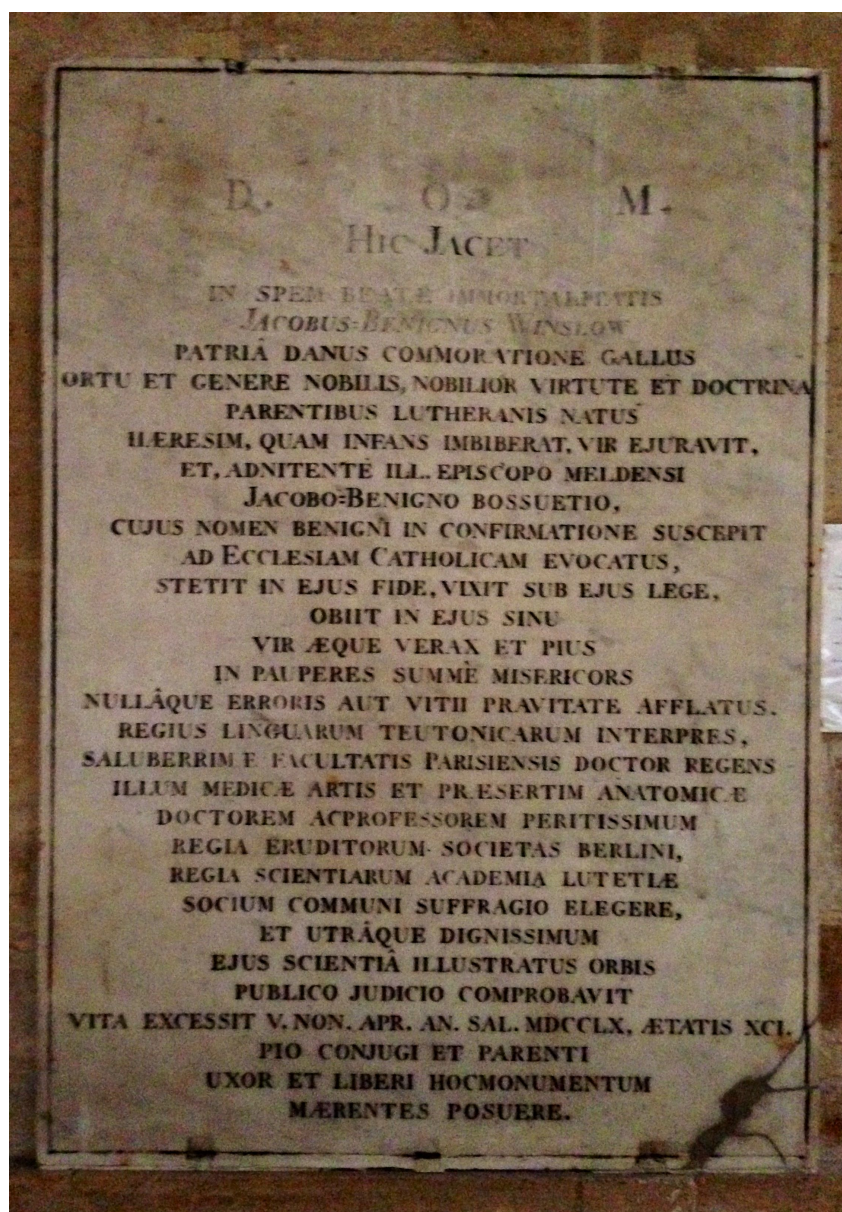
23. Holberg, *Epistel* 137 og note dertil, s. 213.

24. Både Holberg og Winsløw har skrevet om kvindernes fiskebensskørter, Holberg om modens tåbelighed, f. eks. *Epistel* 174, og Winsløw om den ødelæggende virkning snorelivet havde på kvinders anatomi. *Memoires* .. 1741.

25. Terkel Klevenfeldts Reise-Journaler 1741-45, dagbog fra d. 1. juni 1743, s. 137.

Winsløw døde seks år efter i april 1760 og blev begravet i kirken Saint-Benoît ved en storslået ceremoni, hvorunder kongens repræsentanter var til stede; 40 præster gik i procession efter kisten.

I det anatomiske teater i Rue de la Bûcherie blev der fortsat afholdt forelæsninger i kirurgi med ledsagende anatomiske demonstrationer, og aktiviteterne fortsatte indtil 1810 til trods for at det udsmykkende inventar, statuer og buste (også den af Winsløw) m.m. blev fjernet under den franske revolution. Nu er bygningen en del af administrationen for Paris' bystyre, og rotunden bliver brugt som mødelokale.



Winsløvs gravsten af hvid marmor ses i dag bag højaltret i kirken Saint Étienne-du-Mont. Teksten gengiver Winsløvs karriere og er udformet som en indskrift på et romersk epitafium, indledt med *D.O.M.* (*Deo optimo maximo*) og afsluttende med at oplyse om at sørgende hustru og børn har opsat stenen. Foroven var den oprindeligt udsmykket med et våbenskjold, der nu er gået tabt.

Bibliografi:

- Billeskov-Jansen, F. J. (udg.), *Ludvig Holbergs Epistler*, bd. I-VIII. København, 1944-54.
- Bruun, N.W. (overs.), *Thomas Bartholin, Anatomihuset i København*. Frederiksberg, 2007.
- La Bûcherie, ancienne faculté de médecine*, publiée par L'Association pour la sauvegarde et la mise en valeur du Paris historique. Paris, 2010.
- Éloge* i Mémoires de l'Académie Royale des Sciences. Paris, 1762, s. 179.
- Franklin, A., *Les anciennes bibliothèques de Paris*, b. 2. Paris, 1870.
- Gotfredsen, E., *Jacob Winsløw og hans tid*, i Medicinsk Forum. København, 1952-53, s. 277- 304.
- Hillairet, J., *Dictionnaire Historique des Rues de Paris*. Paris, 1961.
- Jacob Winsløw*. Artikel i Dansk Biografisk Leksikon.
- Jensen, Finn Gredal, Kommentarer til Ludvig Holberg: Første Levnedsbrev, i *Ludvig Holbergs Skrifter* (holbergsskrifter. dk). København og Bergen, 2014.
- Jeune, B. & H. C. Petersen, *Buffon, 1700-tallets leder af "Jardin du Roi" – det medicinske fakultets konkurrent i Paris*, i Dansk Medicinsk historisk Årbog, København, 2008.
- Klevenfeldt, Terkel, *Reisejournaler 1741-45*, i Memoirer og Breve, nr. 29. København, 1919.
- Kragelund, A. (udg.), *Ludvig Holbergs Tre Levnedsbreve 1728-1743*. København, 1965.
- Københavns Universitet 1479-1979*, bind VII, red. af S. Ellehøj m.fl. København, 1979.
- L'Autobiographie de J. B. Winsløw*, publiée par V. Maar. Paris, 1912.
- Legrand, Noé, *Les Collections artistiques de la Faculté de Médecine de Paris*, Paris 1911.
- Maar, V. *Lidt om Jakob Benignus Winsløv som Videnskabsmand og Læge. Festskrift til Julius Petersen*. København, 1910, p. 144 -177.
- Mémoires de l'Académie Royale des Sciences*. Paris, 1711- 1762.
- Müller, Th. A., *Den unge Ludvig Holberg*. København, 1943.
- Olrik, Hans, *Borchs Kollegiums Historie 1689-1728. Festskrift i Anledning af Borchs Kollegiums 200-Aars Jubilæum*. København, 1889.

Riegels, N. D. , *Forsøg til Chirurgiens Historie*. København, 1786.

Snorrason, E., *Anatomen J.-B. Winsløw*. København, 1969.

Taton, R. (red.), *L'Enseignement et la diffusion des sciences en France au XVIIIe siècle*.
Paris, 1965, s. 171-236; 287-341.

Winslow, J.-B. *L'Autobiographie*, publiée par V. Maar. Paris og København, 1912.